

Тетяна Огнев'юк

**НАСТІЛЬНА КНИГА
КАНДИДАТА НА ПОСАДУ СУДДІ
МІСЦЕВОГО СУДУ**

ЮРІНКОМ ІНТЕР
Київ–2025

УДК 347.995-051-057.191.1(477)
О-38

Огнев'юк Т. В.

О-38 Настільна книга кандидата на посаду судді місцевого суду. Київ :
Юрінком Інтер, 2025. 548 с.

ISBN 978-966-667-890-7

Ця книга є дорожньою картою для правників, які прагнуть долучитися до суддівського корпусу України. Вона є комплексним посібником для всебічної підготовки до проходження добору кандидатами на посади в місцеві суди України. У книзі не лише окреслено маршрут кандидата, а й надано необхідні інструменти для подолання кожного етапу: від першого кроку — визначення мотивації стати суддею, до вирішального — проходження співбесід у Вищій кваліфікаційній комісії суддів та Вищій раді правосуддя. Книга охоплює основні аспекти судової практики Верховного Суду в спорах, які виникали під час проходження конкурсних випробувань в межах суддівських доборів, а також містить міркування авторки, як адвокати, що здійснювала представництво інтересів кандидатів у наведених судових справах.

Книга стане незамінним ресурсом для студентів вищих навчальних юридичних закладів, юристів, які прагнуть зробити наступний крок у кар'єрі та долучитися до суддівського корпусу, а також для правників, які цікавляться судовою реформою та стандартами суддівської професії в Україні.

УДК 347.995-051-057.191.1(477)

Видання здійснено
за підтримки АО «АМБАССАДОРС»

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ISBN 978-966-667-890-7

© Огнев'юк Т., 2025

*Моїй бабусі Галині Євстратіївні,
яка відчинила мені двері у світ книг та знань*

Путівник по книзі

Настільна книга кандидата на посаду судді — це практичний посібник для осіб, які мають намір стати суддями місцевих судів. Видання спрямоване на те, щоб допомогти вам зрозуміти особливості суддівської професії, опанувати навички, необхідні для роботи суддею, та зрозуміти шлях до цієї професії.

У тексті книги є багато спеціальних приміток, покликаних сприяти розумінню й оцінці того шляху, що відкривається перед кандидатом у судді після виявлення ним бажання взяти участь у доборі.

«Скриньки підказок» з підписами **«ПОРАДА»** — вказівки до найважливіших порад, які вам слід врахувати під час планування майбутньої кар'єри.

«Скриньки ключових моментів» з підписами **«КЛЮЧОВЕ»** висвітлюють важливі правові прецеденти, сформовані судовою практикою, та посилання на конкретні рішення суду, які ви маєте врахувати для успішного подолання стадій добору кандидатів у судді.

«Скриньки з прикладами» з підписом **«ПРИКЛАД»** містять приклади цікавих історичних фактів або приклади, які демонструють, як працюють поради, надані в тексті. За допомогою прикладів ви можете з практичної точки зору зрозуміти суть питання, яке розкривається в тексті розділу.

Скорочення

АПУ	— Асоціація правників України
ВК	— Венеційська комісія
ВККС України	— Вища кваліфікаційна комісія суддів України
ВРП	— Вища рада правосуддя
ВП ВС	— Велика Палата Верховного Суду
КРЕС	— Консультативна рада європейських суддів
РЄ	— Рада Європи
РСУ	— Рада суддів України
ЄДРСР	— Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄКПЛ	— Європейська конвенція з прав людини
ЄСПЛ	— Європейський суд з прав людини
ЄМРП	— Європейська мережа рад правосуддя
НАЗК	— Національне агентство з питань запобігання корупції
ПАРЕ	— Парламентська асамблея Ради Європи
ГПК України	— Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	— Цивільний кодекс України
ЦПК України	— Цивільний процесуальний кодекс України
КАС України	— Кодекс адміністративного судочинства України
КК України	— Кримінальний кодекс України
КПК України	— Кримінальний процесуальний кодекс України

Зміст

Передмова авторки.....	8
Рекомендації та відгуки	11

Розділ 1. Мотивація на суд

1.1. Визначення мотивувальних чинників і до чого тут суд?	23
1.2. Три рівні мотивації та самоперевірка на готовність до професії.....	37
1.3. Що означає бути суддею в сучасному світі?.....	51
1.4. Про доброчесність і чому її варто плекати змолodu.....	78
1.5. Сизигія: доброчесність і добра репутація.....	95
ПІДСУМКИ РОЗДІЛУ 1	100

Розділ 2. На старт! Увага! Добір!

2.1. Еволюція суддівських доборів, або Про що варто знати кандидату в судді?	105
2.2. Характеристика стадій порядку зайняття посади судді.....	122
2.3. Перший виклик: збір документів в умовах обмеженого часу.....	134
2.4. Кандидатська анкета як перший тест на уважність.....	154
2.5. Мотиваційний лист і його підводні камені.....	164
2.6. Тріада декларацій: чесність — передусім.....	171
ПІДСУМКИ РОЗДІЛУ 2	180

Розділ 3. Знати все, і навіть більше

3.1. Кваліфікаційний іспит «4 в 1»: знання, логіка, пам'ять, майстерність	185
3.2. Методи підготовки до кваліфікаційного іспиту кандидата в судді	200
3.3. Підготовка до виконання практичного завдання.....	220
3.4. Анатомія практичного завдання: суддівська майстерність у дії.....	237
ПІДСУМКИ РОЗДІЛУ 3	292

Розділ 4. І кожен фініш — це новий старт!

4.1. Основне правило (трьох П) резервного кандидата	295
4.2. Фактори впливу при виборі суду під час конкурсу.....	301
4.3. Вища місія: рекомендувати не можна відмовити.....	313
4.4. Подання та призначення судді на посаду.....	325
ПІДСУМКИ РОЗДІЛУ 4	333

Епілог

Суддя майбутнього: інтелект, доброчесність і служіння праву	337
---	-----

Corpus Iuris	338
--------------------	-----

Список рекомендованої ВККС України літератури для підготовки до тестування з історії української державності	542
---	-----

Що слід почитати далі?	545
------------------------------	-----

Передмова авторки

Хто я, щоб розповідати іншим про те, як стати суддею в Україні? Це питання резонно виникало в моїй голові впродовж останніх двох років при намаганні відігнати думку про написання книги для майбутніх суддів. Зрештою, як слушно зазначають дослідники з саморозвитку, для того аби написати книгу, потрібно спочатку самому стати книгою. Так, з прочитання великої кількості джерел з тематики правосуддя, когнітивної психології, суддівської етики розпочалася моя підготовка до написання книги, яку ви тримаєте в руках. Ніби передбачаючи подальший розвиток подій, професійне життя невинно давало можливість набувати практичного досвіду реалізації права на доступ до суддівської професії та захисту прав кандидатів.

Мій шлях до професії розпочався в далекому 2008-му. Зумисне не пишу, до якої саме професії, оскільки тоді мені здавалося, що до суддівської. Пропрацювавши п'ять років на посаді помічника судді, у 2012 році я вирішила взяти участь у великому всеукраїнському доборі кандидатів на суддівські посади. Це був час постійних змін, пошуку оптимальних механізмів віднаходження претендентів для зайняття вакантних посад у системі органів судової влади. Кандидати тоді вперше стикнулися з необхідністю вивчення колосально великих обсягів інформації для підготовки до кваліфікаційного іспиту та відсутністю розуміння того, як правильно заповнювати й подавати документи для участі у доборі. Попри всі труднощі, випробування було успішно подолано. Утім, як згодом з'ясувалося, потрапляння до резерву кандидатів на посаду судді нікому не гарантувало подальшого призначення. Впевнена, що це було велике осяяння, прозріння для кандидатів у той час. Наступне прийшло з оголошенням першого конкурсу на зайняття вакантної посади судді, а за ним — з ідеєю обнулення резерву, якій, на щастя, не судилося здійснитись.

Перебування в суддівському резерві — це гарна нагода пройти самоперевірку на готовність до роботи суддею. Наче стоїш на екваторі, коли одна нога ще тут, а друга — вже там. У такому стані невизначеності мимоволі з'являються сумніви: чи достатньо мудрим та справедливим суддею я буду? Можливо, варто набути більше

практичного й життєвого досвіду? Чи відповідаю власному ідеалу, уявленню про суддю у сучасному світі? Вивчення правових систем багатьох розвинутих країн світу показувало, що часто саме адвокатська діяльність передувала подальшому зайняттю високої та надзвичайно відповідальної посади судді. Можливо, варто побачити судовий процес очима адвоката? З такими думками у 2017 році я отримала свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та припинила свою участь у суддівському доборі, надіславши до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України мотивовану заяву.

Розуміючи значущість проблем, з якими стикаються кандидати на шляху до суддівства, одним з пріоритетних напрямів моєї адвокатської практики був і залишається судовий захист права на доступ до професії судді. Ця категорія справ є надзвичайно складною та має особливість — у кожній зі справ обстоюються подальша професійна доля кандидата, його репутація та доброчесність.

Досвід захисту прав кандидатів у Верховному Суді наштовхнув мене на думку про необхідність аналізу розвитку цієї практики в межах одного дослідження. Книга, яка стала результатом цієї праці, містить посилення на більшість таких судових рішень Великої Палати Верховного Суду та Касаційного адміністративного суду.

Довго розмірковувала над назвою книги. Пройшовши професійну трансформацію від кандидата на посаду судді до адвоката майбутніх суддів, я усвідомила, що процес добору потребує стратегічного підходу та психологічної підготовки. «Настільна книга кандидата на посаду судді місцевого суду» — не для полиці чи шафки з книжковими фоліантами в офісі. Якщо ви справді серйозно налаштовані стати суддею, ця книга має залишатися на вашому столі — розгорнутою, вивченою, перечитуваною.

Разом з тим, ця книга не є чарівним ключем до суддівського кабінету. Вона не містить готових відповідей на всі питання, які вам поставлять під час співбесіди у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України чи Вищій раді правосуддя. Ви не знайдете тут універсального рецепта, що перетворює будь-якого юриста на суддю одним лише читанням. Вона не навчить вас, «як правильно відповідати, щоб сподобатися Комісії», адже головна мета професії судді — не справити враження, а дійсно бути незалежним і доброчесним суддею.

Прихід у суддівську професію не пробачає імпровізацію чи випадкові рішення. У ваших руках — інструмент для системної підготовки, аналізу та глибокого усвідомлення викликів, які чекають

попереду. Це ваш особистий навігатор у лабіринті законодавчих приписів, етичних стандартів, правил та положень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Сподіваюся, що ця книга допоможе читачам осмислити місію правосуддя у суспільстві та спонукатиме відповідати його ідеалам.

Тетяна ОГНЕВ'ЮК

Обмеження відповідальності

У цій книзі представлено інформацію, що ґрунтується на актуальних дослідженнях, чинному законодавстві та особистому досвіді авторки станом на березень 2025 року. Враховуючи постійний розвиток нормативної бази, спрямований на вдосконалення процедур добору суддів та оновлення бази роз'яснень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, судової практики Верховного Суду, окремі аспекти, зокрема щодо етапів конкурсу та вимог до документів, можуть з часом втратити актуальність. Читачам наполегливо рекомендується самостійно відстежувати відповідні законодавчі зміни та офіційні роз'яснення перед підготовкою до конкурсних процедур. Авторка та видавець не несуть відповідальності за можливі наслідки, що можуть виникнути через використання застарілих даних або ігнорування цього застереження.

Рекомендації та відгуки

«Якщо Ви читаєте цей відгук, то «Настільна книга кандидата на посаду судді місцевого суду» не лише написана, а вже й надрукована.

У потенційного читача цієї книги передусім може виникнути запитання: «Чи є сенс у прочитанні книги, в якій поради про те, як стати суддею, надає колега, яка не була та не є суддею?».

Якщо Ви не поспішаєте з відповіддю на це запитання, то одна професійна суддівська чеснота у Вас вже є. На посаді судді Ви маєте бути розсудливим.

На цій посаді Ви також маєте багато працювати, читати, писати, запитувати, слухати, оцінювати, міркувати і робити все те, що зовсім не схоже на дитячу мрію бути суддею. Власне, з тієї дитячої мрії у справжній сучасній професії судді залишилось лише щось зовнішнє — суддівська мантия. Все інше — геть не схоже на те, як це зображують у книгах, серіалах та різноманітних телешоу.

Чи буде ця книга корисною особисто для Вас, як кандидата на посаду судді місцевого суду? Найбільш точно та щиро відповісти на це запитання самому собі зі впливом певного часу зможете лише Ви.

Чи раджу я цю книгу колегам, які наважилися кандидувати на посаду судді місцевого суду? Безперечно, так.

Звісно, за прочитання цієї книги Ви не отримаєте додаткові бали на конкурсі на посаду судді. Але ця книга зможе зробити Вас більш спроможним та успішним конкурсантом. Читаючи її, Ви зможете вже зараз подумати над відповідями на цілу низку питань, що можуть виникнути до Вас під час участі в конкурсі.

Так, ця книга не піднімає завісу стосовно того, що Вас очікує на посаді судді місцевого суду, але у в ній послідовно, крок за кроком, пояснено Ваш шлях до можливого обіймання цієї посади.

І наостанок ще одне міркування.

Якщо з перших сторінок цієї книги Вам стало цікаво, не марнуйте слухну нагоду та не відкладайте її на майбутнє. Можливо, витративши кілька годин на прочитання та подальше осмислення цієї

книги, станеться майже нездійсненне, й Ви зрозумієте або навіть інтуїтивно відчуєте, що посада судді — це не те, що Вам насправді потрібно.

Якщо ж завдяки Всевишньому, Вашим знанням, навичкам та особистим якостям Ви станете суддею, то з моменту призначення на посаду Вам може забракнути часу на цю книгу, а потім зникне й сам сенс її прочитання, оскільки після багатьох років перебування на посаді Ви будете спроможні написати власну настільну книгу, але вже не про те, як стати суддею, а про те, як наразі бути суддею в сучасній Україні».

*Суддя Конституційного Суду України
Олег ПЕРВОМАЙСЬКИЙ*

«Важливою передумовою становлення в Україні як правовій державі авторитетної й незалежної судової влади є вдосконалення системи формування корпусу суддів. Пошуки сучасної й ефективної моделі її побудови були започатковані з моменту проголошення незалежності України, тривають і нині — як у напрямі наукових досліджень, так і в розвитку законодавства, в першу чергу, в реалізації положень Конституції України. Беззаперечним видається факт, що формування корпусу суддів — це проблема величезного значення, яка протягом багатьох років залишається актуальною. На цьому тлі праця «Настільна книга кандидата на посаду судді місцевого суду» виглядає як спроба відповісти на актуальний запит.

Уважне ознайомлення зі змістом книги дає змогу дійти висновку, що книга є систематизацією досвіду проходження добору, доповненою судовою практикою у справах за позовами кандидатів, що подана у стислій, практичній та водночас авторській формі. Ця праця може стати джерелом розуміння суддівської кар'єри для адвокатів, прокурорів, представників інших правничих професій, які прагнуть усвідомити порядок доступу до суддівської професії.

Авторка ділиться живим досвідом проходження випробувань кандидатами на посаду судді, що робить цю книгу до певної міри унікальною. Читати книгу легко — вона написана без бюрократичної скутості чи канцеляризмів, що часто відштовхують у подібній літературі. Навпаки, у ній багато щирого, навіть із ноткою самоіронії — а це рідкість у світі юридичної публіцистики.

«Настільна книга кандидата на посаду судді місцевого суду» має свою цінність у світлі потреби в якісних кадрах для судів першої інстанції. Звісно, це не вичерпний посібник для майбутніх суддів, а радше окремий погляд на шлях до суддівства, який варто доповнити іншими джерелами знань і досвіду. Можливо, саме тому вона завершується переліком джерел, з якими варто ознайомитись майбутнім суддям. Разом з тим, книга може стати практичним дороговказом для тих, хто вже зробив важливий професійний вибір і шукає відповіді на конкретні запитання».

*Суддя Верховного Суду
Євген ПЕТРОВ*

«Почну з того, що авторкою цієї книги є не випадкова людина. Доля розпорядилася так, що пані Тетяна стала адвокатом четвертого добору та численних кандидатів на посаду судді. Взялася вона за цю справу не з мотивів отримання особистої вигоди, а виходячи з внутрішнього відчуття справедливості та прагнення утвердження в Україні незалежної та авторитетної судової влади.

Як безпосередній учасник процедури добору на посаду судді, можу запевнити, що книга є квінтесенцією знань та досвіду щодо проходження всіх сходинок добору кандидатами на посаду судді різних років. Тут читач віднайде корисну інформацію про важливі аспекти, на які слід звернути увагу під час участі у доборі, можливі перешкоди та поради, як успішно здолати шлях до посади судді. Крім того, книга є своєрідним історичним екскурсом у формування судового корпусу України та пов'язані з цим реформи.

Це видання буде корисним усім, хто має намір стати суддею або прагне долучитися до реформування судової влади».

*Суддя Автозаводського районного суду міста Кременчука
Наталія АЛЕКСАШИНА*

«Ця книга сповнена знань, які не здобуваються з підручників. Вони викристалізуються роками сумлінної праці, внутрішніх сумнівів і рішень, що змінюють людські долі. Пройшовши непростий професійний шлях, авторка зуміла передати читачеві моральний компас, такий необхідний для зміцнення довіри до правосуддя. Сподіваюся, що ця праця стане дороговказом для нової генерації суддів, яка прагне не тільки знати право, але й бути вартовими справедливості».

*Перший заступник голови Апеляційного суду
Чернігівської області (2004-2009), суддя у відставці,
Заслужений юрист України
Неля ЮЩЕНКО*

«Bingo!

Саме це захопливе переможне слово сплило в моєму мозку після завершення читання цієї книги, адже тепер мені стало відомо, як максимально повно відповісти на запитання кожного другого практиканта чи стажиста в суді: «А як в Україні можна стати суддею?».

Тепер достатньо лише порекомендувати до прочитання цю настільну книгу, оскільки такої простої за стилем викладу, змістовної і зрозумілої для читачів, вмотивовано-заохочувальної та наповненої релевантними прикладами для охочих стати суддями кандидатів роботи в українському сегменті правової літератури ще не бачив.

З власного досвіду скажу, що цей посібник дає відповіді практично на всі запитання, які можуть виникнути у кандидата на посаду судді, адже він ґрунтується на реальному досвіді його авторки, яка вже, як мінімум протягом десяти років нашого знайомства зовсім небезсторонньо спостерігає за еволюцією судової системи України та проактивно впроваджує в життя найкращі ідеї для поліпшення суддівського добору і судової системи загалом.

Рекомендую цю роботу для вдумливого її прочитання усіма, хто має намір присвятити своє життя служінню верховенству права і хоче зробити до цього перший крок».

*Кандидат на посаду судді другого добору (2012–2020 роки),
суддя Дарницького районного суду м. Києва
Володимир КОТВИЦЬКИЙ*